

Erwin Jans

Stemvork

Het geheel is vaak meer dan de som van de delen. Dat is zeker het geval met het boek *Stemvork*, een collectief werkstuk van Jan Lauwereyns en Arnoud van Adrichem. Het is een opvallend en hybride boek geworden, niet eenvoudig te klasseren. En dat was duidelijk ook de bedoeling van de schrijvers. Het bevat essays, gedichten en vertalingen. Het staat daarenboven vol met foto's en andere illustraties. Er is zelfs een soundtrack voorzien: de auteurs beginnen ieder essay met de verwijzing naar een song en naar een film, die in de loop van het essay meer of minder expliciet in de argumentatie betrokken worden. De essays en de gedichten worden niet ondertekend. Ze zijn het resultaat van een vermenging van twee stemmen. Er wordt in *Stemvork* veel poëzie geciteerd en vertaald – wat niet hoeft te verwonderen want beide auteurs zijn dichters – , maar er wordt ook uitgebreid verwezen naar bijvoorbeeld recente bevindingen uit de neurowetenschappen (met anatomische tekeningen!) en naar de essays van Sigmund Freud. Het is geen toeval dat *Stemvork* opent met een motto uit de *Anti-Oedipus* van Gilles Deleuze en Felix Guattari: “Wij hebben *L'Anti-Oedipe* met zijn tweeën geschreven. Maar omdat we allebei uit vele andere bestaan, maakte dat al een hele drukte.” Die nauwe en eigenzinnige samenwerking tussen D&G was een belangrijke bron van inspiratie voor de ‘verlossing van het schrijversego’ dat de schrijvers van *Stemvork* nastreefden. D&G schreven hun *Anti-Oedipus* voor het ontstaan van *Google*, maar in hun rizomatische schriftuur voorvoelden zij de komst van het internet. Lauwereyns en Van Adrichem behoren wél tot de *Google*-generatie en doen daar ook hun voordeel mee. De schriftuur van de essays lijkt op surfen over het internet. Er wordt met de muis snel bewogen en aangeklikt. In het bestek van enkele pagina's vind je verwijzingen naar een ode van de antieke Griekse dichter Bacchylides, naar de film *The Life of Brian* van Monty Python, naar de popzangeres Bjork, naar de *reality show* *Temptation Island*, naar een gedicht van Paul Celan, et cetera. Het is een gewild spel met verwijzingen naar ‘hoge’ en ‘lage’ cultuur en met combinaties die op het eerste zicht bijna blasfemisch klinken: want wat doet de tragische ernst van Paul Celan in dezelfde paragraaf als de commerciële sentimentaliteit van *Temptation Island*? In dit geval wordt de keten van verwijzingen samengehouden door het thema van de ‘eilandzucht’ (Menno Wigman). Soms moet je als lezer even terugbladeren omdat je niet weet hoe je bij een bepaalde verwijzing of gedachte terecht bent gekomen, net zoals je op het web voortdurend zijwegen inslaat. De essays onttollen zich niet vanuit een bepaalde hypothese die al of niet weerleg wordt, maar kronkelen als slangen, om een beeld te gebruiken dat ook de auteurs lief is. De slang heeft daarenboven een gespleten tong, wat ons weer brengt bij de titel *Stemvork*. Lauwereyns en Van Adrichem maken een link tussen slang en taal omdat FOXp2, het taalgen, luistert naar de naam Forkhead en eruitziet als een slang die zich in een dubbele knoop draait. De slang roept daarenboven associaties op met verleiding, het verlies van het paradijs, de vrouw, de penis/de castratie, het vergif... en die thema's liggen ook verspreid over het boek. De bewuste grilligheid en de amusant-luchtige toon (ook hier zijn D&G een model) doen soms vergeten dat de essays wel degelijk over ‘iets’ gaan en essentiële vragen stellen. Die vragen zijn van epistemologische aard: hoe kennen we de werkelijkheid? Zijn er alternatieven voor de werkelijkheid te vinden in de droom, de drugs, de waanzin, de erotiek, de poëzie? Wat is het statuut daarvan? Waarom verbruiken onze hersenen tijdens de slaap meer energie dan tijdens het waken? En hoe zit dat met de neurotransmitters (pagina's die behoorlijk wat concentratie van een neuro-beet vragen)? Waarom hebben mannen een erectie tijdens het slapen, zelfs als ze geen erotische dromen hebben? Wat doet melancholie met onze perceptie? Hoe paradoxaal is de dandy? Wat met het geweld dat ons bewoont? En wat is de rol van taal in onze

werkelijkheidsconstructie? De essays cirkelen (misschien is kronkelen ook hier een beter woord?) rond een aantal thema's, die op verschillende manieren benaderd worden, waarvan de neurowetenschappen en de freudiaanse psychoanalyse wellicht de meest uitgewerkte zijn. Er wordt verwezen naar namen die je bij eigentijdse intellectuelen kan verwachten, zoals Žižek, Bataille en Benjamin, maar wie de vele tientallen namen van het personenregister doorloopt, komt ook vreemde en onverwachte figuren tegen. Heel wat Nederlandse dichters duiken op, zij het vooral die dichters die de taal zelf als laboratorium gebruiken (Dirk van Bastelaere, Paul Bogaert, Tonnus Oosterhoff, Hans Faverey, Paul van Ostaijen en natuurlijk Lauwereyns en Van Adrichem zelf). Daarnaast zijn er vertalingen opgenomen van hier zo goed als onbekende Aziatische dichters als Kiwao Nomura en Shoichiro Iwakiri. Er valt veel te ontdekken in dit boek, en bij herlezing nog meer. Veel hangt met veel samen, de ene keer al wat overtuigender dan de andere. *Stemvork* is vooral een literair avontuur, even diepzinnig als het soms over de oppervlakte der dingen scheert: je kan immers niet iedere *Google-entry* even aandachtig lezen als je surft! Het boek creëert voor gedichten verrassende omgevingen die op het eerste gezicht niets met poëzie te maken hebben, maar waardoor toch nieuwe lektuurmogelijkheden ontstaan! “[...] we moeten een vorm verzinnen / voor de bodem van de put // waar geluiden liggen te wachten / totdat iemand ze maakt”, luidt het in een van de gedichten, al zullen we nooit precies weten wie van beide dichters het schreef.

Uit: *De Leeswolf*, 2011, nr. 7 / oktober